

FELFÖLDI GYOLCSOSOK ÉS LESZÁRMAZOTTAIK TÉRSÉGÜNKBEN Adatok a Putnokon letelepedett gyolcsosok történetéhez és a Gömöri Múzeum textilgyűjteményéhez

Bodnár Mónika*

*Herman Ottó Múzeum, Miskolc

Absztrakt: A tanulmány az árvai (Orava, Szlovákia) gyolcsosok magyarországi megtelepedésével foglalkozik a néprajzi szakirodalomból már ismert, Miskolcon megtelepedett Sznagyik, valamint a Putnokon megtelepedett Matkulcsik család példáján, kitérve a későbbi generációknak a magyar társadalomba való betagozódására. A tanulmány melléklete a putnoki Gömöri Múzeum gyűjteményében őrzött, gyolcsosok hagyatékából származó textilféleségek tárgyleírását tartalmazza.

Kulcsszavak: Árva (Orava), Putnok, vándorkereskedelem, vászonkereskedelem, textil

A paraszti gazdaságokban megtermelt javak kicserélése, azok eljuttatása más tájak lakosságához az elmúlt félévszázad során a néprajztudomány egyik kedvelt témája lett. Nem kívánjuk felsorolni az ide vonatkozó szakirodalmat, csupán utalni kívánunk rá, hogy e témakör egyik jeles kutatója éppen e tanulmánykötet köszöntöttje, Viga Gyula, akinek tanulmányai, önálló kötetei jelentek meg e témában és több olyan konferenciát szervezett, ahol az elhangzott, majd később publikált előadások e tematikát járták körbe. (VIGA 1990; VIGA 2007; SZABADFALVI–VIGA 1986) A javak cseréjében jelentős szerep jutott a vándorárusoknak, vándorkereskedőknek. A vándorárusok, vándorkereskedők és vándoriparosok bizonyos esetekben lerakatokat létesítettek, szülőföldjüktől távoli vidékeken raktárakat (DANKÓ 1979, 283), üzleteket (GUNDA 1954, 82) tartottak fenn. Ezeket a lerakatokat, raktárakat, üzleteket általában nem idegenekre bízta, hanem a család egyik e feladatára

kijelölt tagja működtette. Ez volt a jellemző a *gyolcsos tótok* esetében is, akik sajátos módon kapcsolódtak a hazai textilkereskedelem rendjébe, s üzleti érdekeltségeik olykor délbre való áttelepüléssel is jártak (VIGA 1990, 152).

A *gyolcs* az értelmező szótár szerint lenből vagy pamutból szőtt, finom, fehér vászon (HORVÁTH 1960, 1110). Az ezzel kereskedő árus neve a *gyolcsos*. A gyolcsosok általában a Felföld szegény falvaiból kerültek ki, szlovák nemzetiségűek voltak. A magyar nyelvben használatos megnevezésük származásukra is utal. Ők maguk *platnyárosoknak* nevezték magukat (F. KAIL 1982, 431), mely elnevezés a szlovák *plátno* (vászon), *plátenníci* (vászonárusok) szavakból származik. A 19. század folyamán a magyar népi viseletben és a háztartási textíliák körében is a házilag megszótt kendervásznat fokozatosan felváltotta a finomabb pamutos vászon, majd a gyolcs. Ez jellemző például a kor férfi viseletének elenged-

hetetlen darabjára, a *gatyára*. Ezek nagyobb szélessége hatott a gatyák szabására, az ünnepi gyolcsgatyák szélességét 12–16 szélíg megbővítette. Gyolcsból készültek az ún. bőgatyák, amelyeket a derékban sok apró ráncba szedtek (ORTUTAY 1979, 268–269). Érdekes módon a Magyar Néprajzi Lexikon csupán a gyolcsgatya kifejezést ismeri, a gyolcs, gyolcsos tót címszavak hiányoznak (ORTUTAY 1979, 366).

A len hidegtűrő növény, ezért a történeti Magyarországon elsősorban az északi régiókban termesztették. Nem véletlen, hogy az árvai gyolcsosok igyekeztek minél nagyobb piacot lefedni, hiszen a térségnek, egy-egy adott falunak gyakran ez jelentette az egyetlen bevételi forrást, a megélhetést (FILOVÁ–MJARTAN 1975, 804). Az 1884. évi statisztika 106 ezer háziiparosról tesz említést a mai Szlovákia területén, közülük 86200 volt a gyolcsosok száma. Az árvai gyolcsipar fejlődésére jótékony hatással volt az 1884-ben hozzájuk érkező sziléziai takácsok tevékenysége (LUKNIŠ–PRINC 1974, 351–352). A megnövekedett árumennyiség távolabbi vidékek lakosságának igényeit is bőségesen kielégítette. Magyarországon is ekkortájt erősödött meg a *gyolcsos tótok* jelenléte, bár minden bizonnyal korábbi időkben is kereskedtek már vidékünkön is, nemcsak távolabbi tájakon. Hiszen a szakirodalomból ismert, hogy a nyitrai és árvai gyolcsosok Bulgáriába, Moldvába és a Krím-félszigetre is elmentek, a Sáros megyei bártfaiak Lengyelország felé folytattak kereskedést, az árvaiak Romániába, Oroszországba, Balkánra, Kis-Ázsiába, sőt Egyiptomba is jártak. 1830-ban az egyik árvai gyolcsosnak Alexandriában és Jeruzsálemben volt vászonraktára. Az árvai gyolcsosokra vonatkozó legrégebb ismert adat 1265-ből való. (GUNDA 1954, 83–84). Kail Katalin leírja — aki maga is egy gyolcsos, az Árva megyei Vavrecskából (Vavrečka, SK) Miskolcra származott Sznagyik (Snadik) család leszármazottja —, hogy dédapja, Sznagyik Ignác *zemkárával*,

kisegítő társával, Herkely (Herkeľ vagy Hrkel) Andrással 1880-ban érkezett Miskolcra. Felesége otthon maradt, az ő feladata volt az áru beszerzése és továbbítása a Miskolcon tartózkodó férj részére. A beszerzés nagykereskedőtől történt, a továbbítás pedig postai úton, vagy nagyobb tétel esetében vasúton, teherárúként. Miután az 1870-ben, szintén Vavrecskán született István nevű fia beletanult a mesterségbe, az apa végleg hazament, és a miskolci lerakat árukészletével a fiú folytatta a kereskedést. Sznagyik Istvánhoz házasságkötésüket követően néhány évvel már felesége, a szomszédos námostói (Námestovo, SK) születésű, szintén gyolcsos családból származó Kovalik Paulina is Miskolcra érkezett (1896-ban kötöttek házasságot, s 1902-ben telepedett Miskolcra az addig megszületett gyerekekkel együtt). Ettől kezdve az ebben az időben hazatelepült apa, Sznagyik Ignác segítette a fiatalok üzleti tevékenységét, ő intézte az árukészlet felvásárlását és továbbítását Miskolcra, a szekerek elhasználódott alkatrészeinek a pótlását, a szükséges lószerszámok beszerzését és a vásároláshoz szükséges segítő alkalmazottakról is ő gondoskodott, ő küldött megfelelő személyeket a faluból. Tette mindezt 1918-ban Vavrecskán bekövetkezett haláláig.¹ Trianon után, a határ megvonását követően változtak az árubeszerzés körülményei, de a gyolcsos családok tagjai általában továbbra is textilkereskedéssel foglalkoztak (F. KAIL 1978).

A Sznagyik család mellett további Árva és Zólyom megyei gyolcsos családok is tevékenykedtek és megtelepedtek Magyarországon. Kail Katalin kutatásai nyomán tudjuk, hogy Miskolcon Sznagyik Ignác és Sznagyik István, valamint segédjük, Herkely András, Mezőkövesden Herkely András, Mezőkeresz-

¹ Sznagyik (Snadik) Ignác temetési helyét jelölő sírkerezt ma is megtalálható a vavrecskai temetőben. Lásd:

<http://www.cemeterysk.sk/index.php?doit=P&qid=115144> (2012. január 15.)

tesen Herkely Károly, Szendrőben Strba György, majd az ő halála után özvegyének második férje, Hlinka Rudolf és egy rövid ideig segédjeként Sznagyik József (Sznagyik István fia), Forrón Praszperin János, Szikszón Sandrik József, Putnokon Matkulcsik Mátyás és fiai, az ifjabb Matkulcsik Mátyás és Matkulcsik András², Tállyán Polacsik János, Egerben Mikuska József, Füzesabonyban Mikuska András, Edelényben Strba N., Makón Olexik József és Kovalik Antal, Mezőkovácsházán Olexik Antal és Olexik Károly, Hódmezővásárhelyen Kovalik István folytatott ilyen irányú tevékenységet (F. KAIL 1978, 31). Ezek a családok gyakran szövevényes rokoni szálakkal kötődtek egymáshoz. Alábbi példáink is alátámasztják azt a szakirodalomból már ismert megállapítást, miszerint a gyolcsos családok általában egymás között házasodtak (GUNDA 1954, 85). Hiszen a miskolci gyolcsos, Sznagyik István felesége Kovalik Paulina, a makói gyolcsos, Olexik József felesége Kovalik Mária volt, akik mindketten Kovalik Antal és Sidala Karolina leányai voltak (F. KAIL 1978, 3). De a Putnokon megtelepedett Matkulcsik családdal is atyafiságban álltak, hiszen Sznagyik István és Kovalik Paulina elsőszülött gyermekének, az 1898-ban Vavrecskán született Máriának (F. Kail Katalin édesanyjának) keresztszüleiként Matkulcsik János és Sznagyik Mária vannak bejegyezve (F. KAIL 1978, 41), és a szövegben is említi, hogy a Matkulcsikok anyai ágon álltak rokonságban a Sznagyikokkal (F. KAIL 1982, 440). A putnoki Matkulcsik Mátyás és Kuczka Rozália leányának, az 1914-ben született Máriának pedig Kuczka Bálint gyolcsos és Sznagyik Erzsébet a keresztszülei.³ Nem kizárt, hogy Sznagyik István nővéreiről van szó, hiszen a szerző által összeállított csa-

² Fail Katalin Mátyást és Jánost említi, de a Matkulcsik család leszármazottai egyöntetűen állítják, hogy Mátyásról és Andrásról van szó.

³ Putnoki róm. kat. plébániahivatal keresztelési anyakönyvi bejegyzése: 1914. június 6.

ládából tudjuk, hogy Sznagyik Ignácnak és Grebács Erzsébetnek János, Erzsébet, Mária és István nevű gyermekeik voltak, ez utóbbi telepedett meg Miskolcon (F. KAIL 1978, 32).

A putnoki római katolikus anyakönyvben Matkulcsik Mátyás mellett annak édesapjára, Matkulcsik Györgyre vonatkozóan is találunk adatot. Az árva megyei származású Matkulcsik György magánzó, Istenben boldogult Králik Johanna férje 78 éves korában, 1916. április 17-én hunyt el Putnokon, végelgyengülésben.⁴ Neve ma is olvasható fiával és három korán elhunyt unokájával közös sírmléken (annak egyik oldalán) a putnoki temetőben. A családi emlékezet szerint a nagypapa a nagymama halálát követően hagyta oda szülőhelyét, és költözött Putnokon élő fiához és annak családjához.⁵ Ám a Sznagyik család példájából kiindulva nem tartjuk kizártnak, hogy Matkulcsik György nem ismeretlen helyre költözött, hogy korábban ő maga is tevékenykedhetett itt, miközben családja Árvában élt.

Kail Katalin a Putnokon megtelepedett Matkulcsik Mátyást námesztói származásának mondja (F. KAIL 1978, 31). Leszármazottai szerint viszont 1874. február 22-én született Vavrecskán.⁶ A putnoki anyakönyvi bejegyzések legtöbb esetben putnokiként, olykor árvai származásúként tüntetik fel.⁷ Ám a halotti anyakönyvi bejegyzés tisztázza a származás pontos helyét: a tüdő és szívbénulásban⁸ elhunyt Matkulcsik Mátyás rőföskereskedő Vavrecskán született.⁹ 1899. február 7-én

⁴ A putnoki róm. kat. plébániahivatal halotti anyakönyvi bejegyzése.

⁵ Dezzselán Judit és Tóth Gyula Béla adatközlése.

⁶ Tóth Gyula Béla adatközlése.

⁷ 1916. április 16-ára vonatkozó bejegyzésben, amikor Ilona lányának születését jegyzeték be, az árvai származás is szerepel, egyébként putnokiként jelölik.

⁸ A családi emlékezet szerint agyvérzésben hunyt el. (Tóth Gyula Béla adatközlése.)

⁹ Lásd Matkulcsik Mátyás 1929. május 18-ai halotti anyakönyvi bejegyzését.

kötött házasságot Kuczka Rozáliával.¹⁰ Kuczka Rozália 1879. szeptember 26-án, Námesztóban született.¹¹ Ő is gyolcsos családból származott, erre enged következtetni, hogy két gyermekének is az ő családnevét viselő gyolcsos a keresztaja.¹² Matkulcsik Mátyás és Kuczka Rozália házasságából a családi adatok szerint nyolc gyerek született. A putnoki kereszteltek anyakönyvében hat gyermek adatait találjuk meg, akik 1906–1916 között jöttek a világra. Az első két gyermek még Árvában látta meg a napvilágot, azért nem szerepelnek a putnoki anyakönyvben. A legidősebb, Mátyás 1902-ben született Vavrecskán.¹³ A második, Rozália 1904 körül szintén ott születhetett.¹⁴ A hat Putnokon született gyermek közül kettő, Jolán és Mihály még kisgyermek korában elhunyt, úgyhogy közülük négy és a két árvai születésű idősebbek érték meg a felnőtt kort.

Matkulcsik Mátyásnak a szülőfölddel, az otthon maradottakkal való kapcsolata intenzív volt, erre enged következtetni az a tény is, hogy első feleségének, Kuczka Rozáliának 1918-ban bekövetkezett halála után ismét onnét hozott magának feleséget, a házasságkötésére sem Putnokon került sor, mert erre vonatkozó bejegyzést nem találtunk. Kuczka Rozália 40 évesen, 1918. október 4-én hunyt el tüdővészben Putnokon.¹⁵ Matkulcsik Mátyás ezt követően nagyon hamar újra megnősült, mert 1919. szeptember 4-én megszületett Mária Valéria, Matkulcsik Mátyás és Graczik

Mária első gyermeke.¹⁶ Bizonyára nem volt véletlen a nagy sietség, kellett a szorgos asszonyi kéz a sok cseperedő árvához. A családi emlékezet szerint, amikor Matkulcsik Mátyás megözvegyült, és hazament új feleséget keresni, a Szlanyicán¹⁷ élő Graczik Valériát, a jegyző lányát szemelte ki magának. El is ment megkérni, de a lány tartott az árvák nevelésével járó nehézségektől, ezért nemet mondott a kérőnek. Viszont édesapja rábeszélésére később mégis engedett. Édesapja azzal győzködte, hogy ez a Matkulcsik igen gazdag ember, nézze meg, milyen vastag aranygyűrű van az ujján, mégsem kellene kikoszarzni. Graczik Valéria ezt a történetet számtalanszor elmesélte gyermekeinek, unokáinak, úgyhogy szállóigévé lett a családban. Matkulcsik Mátyás tényleg jó módban élhetett ekkor, ezt látszik igazolni az a „*Matkulcsik Mátyás – 1912*” fekete betűs feliratot viselő arany zsebóra is, melyet a leszármazottak a mai napig kegyelettel őriznek.

Graczik Valéria tehát engedett az apai rábeszélésnek, feleségül ment a jómódú kereskedőhöz, akivel hat árva nevelésének gondja is a nyakába szakadt. A legkisebb mintegy két és fél éves, a legidősebb 16 éves volt. Igyekezett megfelelni a feladatnak, de bizonyára nem véletlen, hogy megöregedve gyakran figyelmeztette unokáját, hogy csak mostohának ne menjen soha. „*Pedig jó asszony volt,*” mondják róla, „*igyekezett nem különbséget tenni mostoha és édes gyerekei között.*”¹⁸ Az árvák mégis sokszor érezhették édesanyjuk hiányát, ő pedig szintén gyakran szenvedhetett az irányukból érkező vélt vagy valós el-

¹⁰ Tóth Gyula Béla adatközlése.

¹¹ Tóth Gyula Béla adatközlése.

¹² Az 1911. január 11-én született Jolánnak Kuczka Mihály gyolcsos, az 1914-ben született Máriának Kuczka Bálint gyolcsos.

¹³ Matkulcsikné dr. Marton Mária adatközlése

¹⁴ Tóth Béláné Matkulcsik Rozália 1945. január 12-én, 41 éves korában, szívbajban hunyt el Putnokon. (Lásd a putnoki róm. kat. plébániahivatal idevonatkozó anyakönyvi bejegyzését.)

¹⁵ A családi emlékezet itt is mást őrzött meg, szerintük sorvadásban hunyt el, amit úgy kapott, hogy kimelegedve hideg italt fogyasztott. (Tóth Gyula Béla adatközlése.)

¹⁶ Lásd a putnoki róm. kat. plébániahivatal idevonatkozó anyakönyvi bejegyzéseit.

¹⁷ Szlanyica (Slanica) község ma már nem létezik, az árvai víztározó építésekor a falu területét jórészt elárasztották. Templomát viszont megőrizték, a tavon belül egy szigeten áll, a partról hajóval közelíthető meg.

¹⁸ Cserhalmi Margit és Dezsélán Judit adatközlése.

utasításoktól, el nem fogadástól.¹⁹ Ebből a második házasságból is született négy gyermek, közülük egy még csecsemő korában elhunyt, úgyhogy három érte meg a felnőtt kort. A kilenc élő gyermekből három volt a fiú, kettő az első, egy a második házasságból. A két idősebbik folytatta apja mesterségét, a textilkereskedést. Előbb apjuknak segítettek Putnokon, majd apjuk halálát követően az idősebbik fiú egy ideig Putnokon folytatott textilkereskedést, legalábbis erre enged következtetni, hogy az egyik forrás ifjabb Matkulcsik Mátyást említi putnoki gyolcsosként (RÉPÁSI 1989, 52). Ifjabb Matkulcsik Mátyás 1934-ben (F. KAIL 1978, 31) Szolnokra települt. Ott ismerkedett meg Lajos Annával, aki egy szolnoki textilkereskedőnél volt tanonclány. 1934-ben összeházasodtak, és közösen folytatták a textilkereskedést. Előbb vásároztak, Szolnok környéki települések hetipiacain árusították portékáikat, majd üzletet nyitottak Szolnokon, melyet segédeivel ifjabb Matkulcsik Mátyásné vezetett, férje pedig jó üzleti érzékkel a beszerzési feladatokat végezte.²⁰ Eladóként ide került ifjabb Matkulcsik Mátyás öccse, András is.²¹ András ezt megelőzően Nyíregyházán Patzeuer alkalmazásában állt.²² Szolnokra 1936-ban települt (F. KAIL 1978, 31).

A megyénkben élő gyolcsosok rendszeresen megjelentek a miskolci, szikszói, szendrői, putnoki vásárokon. Matkulcsik Mátyás feleségével, Rozáliával együtt járt vásározni, ő árulta a termékeket, felesége pedig a kasszát kezelte. Többször előfordult, hogy a nagyobb gyerekeket is magukkal vitték a vásárokba. Az apa igyekezett munkára szoktatni gyermekeit, amit a következő szavakkal indokolt: „*Ha módotok lesz, parancsoltok, ha pedig nem,*

tudtok dolgozni.”²³ Meg is tanulták az idősebb fiúk az eladás minden csínját-bínját, amit további életük során nagyszerűen hasznosítottak. Mindketten a kereskedelemben dolgoztak egész életükben. Az ifjabb fiúról, Matkulcsik Andrásról őrizte meg a családi legendárium, hogy vérbeli kereskedő volt, ha valamit el kellett adni, szinte lázba jött. Mindent el tudott adni, pillanatok alatt felismerte, hogy potenciális vevőjének mire van szüksége. Mivel felesége asztalosműhelyt működtetett (első férje asztalos volt, özvegyi jogon működtette tovább a műhelyt), Matkulcsik András idősebb korában is gyakran vásározott bútorokkal, hasonlóan más járszági bútorkészítőkhöz. Ő mindig elsőként adott túl a portékán, a többiek aztán gyakran hívták segítségül, hogy adja el az ő bútorait is, amit szívesen megtett.²⁴

Míg a szülők vásároztak, a kisebb gyermekekre a szomszédasszony, Pardics Sándorné, a szemben lakó csizmadia felesége vigyázott, aki — mivel hasonló korú gyermekei voltak neki is —, szükség esetén meg is szoptatta őket.²⁵ Az ifjú Pardicsné szívesen segített szomszédasszonyának, mivel ő is gyakran szorult Matkulcsikné segítségére, főleg lelki támaszára, miután férjét elvitték a frontra, s ő egyedül maradt otthon apró gyermekével. Matkulcsik Mátyás a rozsnyói, rimaszombati, pelsőci, tornaljai, gönci, ónodi, rudabányai, ózdi, edelényi vásárokat kereste fel, sőt az egri gyolcsos vásárt is rendszeresen látogatta.²⁶

Vásárok alkalmával a gyolcsosok utcájában az első hely mindig a helyi gyolcsost illette meg, ha volt ilyen. Ezért a putnoki vásáron ez a privilégium a Matkulcsik családé volt. Utánuk a megyeszékhelyen, Miskolcon élő

¹⁹ Dezsélán Judit adatközlése, de erre enged következtetni Molnárné Matkulcsik Erzsébet visszaemlékezése is.

²⁰ Matkulcsikné dr. Marton Mária adatközlése.

²¹ Matkulcsikné dr. Marton Mária, Molnárné Matkulcsik Erzsébet, Dezsélán Judit adatközlése.

²² Molnárné Matkulcsik Erzsébet adatközlése.

²³ Tóth Gyula Béla adatközlése.

²⁴ Molnárné Matkulcsik Erzsébet adatközlése.

²⁵ Tóth Gyula Béláné Kertész Ágnes, Dezsélán Judit és Gerócs Gyuláné Pálvolgyi Valéria adatközlése.

²⁶ Tóth Gyula Béla adatközlése.

Sznagyik István sátra következett, majd öt követték a megye egyéb helységeiben élő gyolcsosok (FAGGYAS 1992, 68). Miskolcon fordítva álltak fel, az első hely a Sznagyik családot illette, de mellettük mindjárt a második helyen a Matkulcsik sátor állt. (F. KAIL 1982, 440).

A gyolcsosok sátorait szívesen felkeresték a környék lakói. Eleinte elsősorban a térség *tót* (vagyis szláv ajkú: szlovák, ruszin) falvainak lakosságával ápoltak szorosabb kapcsolatokat. A Sznagyik család a két háború közötti időszakban alkalmazottait, a kocsisokat, a betanított segédekét is elsősorban Szirmabesenyőből és Mucsonyból fogadta fel, miután Námesztóról, Vavrecskáról ez már nem volt lehetséges (F. KAIL 1982, 440). A Matkulcsik családban ilyen emlékek nem őrződtek meg, az viszont ismert, hogy Putnok társadalmi összetételét vizsgálva nagyon erős a szláv elem (BODNÁR 1996).

Matkulcsik Mátyás a vásározás mellett üzletet is tartott fenn a Rákóczi utcai családi ház, az ún. Matkulcsik-ház utcára nyíló helyiségében. Ez az impozáns épület a Rákóczi utca keleti, páratlan számozású oldalán, az utca közepe táján található. Jelenleg üresen áll, ezt megelőzően a vegyesipari szövetkezet használta. De ebbe a házba csak 1920 körül költözött a család, ezt megelőzően a Rákóczi utca elején, egy sokkal szerényebb, kisebb házban éltek.²⁷

A Matkulcsik család élete gyökeresen megváltozott Matkulcsik Mátyásnak 1929-ben, fiatalon és váratlanul bekövetkezett halála következtében. A két bemutatott család élete még e tekintetben is rímel egymásra, hiszen Sznagyik István szintén korán, 1922-ben hunyt el (F. KAIL 1982, 432). Ám míg Sznagyik István váratlanul beköszöntött korai halála után a gyolcsos élet terheit özvegye és felnőtt fiai továbbvitték, addig Matkulcsik

Mátyás halála után Putnokon a helyzet más-ként alakult. Az első házasságából származó, felnőtt fiúk néhány év eltelte után elköltöztek Putnokról, mint erről fentebb már szóltunk. Mátyás és a családban *Anci nénként* emlegetett felesége méteráru kereskedést tartottak fenn Szolnokon, a megye talán legnagyobb ilyen jellegű kereskedését abban az időben.²⁸ A méterárubolt mellett működött a Szabó Lipót és felesége tulajdonában levő cipőbolt. Szabóné és Matkulcsikné testvérek voltak, életük végéig együtt éltek.²⁹ Nagyon jól jövedelmezett a két bolt, de aztán jött a háború, majd a meghurcoltatás évei. Andrásnak alkalmazottként sikerült elkerülnie, de Mátyást internálták, az almásfüzitői timföldgyárban dolgozott rabként. Feleségét — az akkor 6–7 év körüli Miklós fiukkal együtt — kényszermunkára deportálták a Hortobágyra.³⁰ Jóakaróik előre figyelmeztették őket a várható eseményekre. Ezért a vagyon egy részét szétosztották a rokonok között, hogy mentse a menthető. Matkulcsik Mátyásné kérvényezte az illetékes hatóságnál, hogy fia Jászfákóhalmán élő sógorához költözhessen, s ott kezdhesse meg iskolai tanulmányait.³¹ A hatóság minden bizonnyal hozzájárult a kérés teljesítéséhez, mert András rövid idő eltelte után levelet kapott sógornőjétől, melyben arra kérte, hogy ha teheti, Miklóst vegye magához, mert attól fél, gyermeke nem éli túl a kitelepítést, a borzalmas viszonyokat. András el is ment a gyermekért és magához vette, ő

²⁸ Molnár László és Molnárné Matkulcsik Erzsébet adatközlése.

²⁹ Matkulcsikné dr. Marton Mária adatközlése.

³⁰ Matkulcsikné dr. Marton Mária, Dezsélán Judit és Molnárné Matkulcsik Erzsébet adatközlése. Matkulcsik Mátyásné és Matkulcsik Miklós neve szerepel a *Hortobágyi Kényszermunkatáborokba Elhurcoltak Egyesülete* által összeállított, polgár-lenintanyai kényszermunkatáborba elhurcolt családok névsorában.

(http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:tEPIP8_UK50J:www.dfmc.hu/nevsor_Leni_ntanya.htm+polgár-lenintanyai+kényszermunka (2012. február 20.))

³¹ Matkulcsikné dr. Marton Mária adatközlése.

²⁷ Tóth Gyula Béla, Tóth Gyula Béláné Kertész Ágnes és Gerőcs Gyuláné Pálvölgyi Valéria adatközlése.

nevelte, amíg a szülők is elhagyhatták kényszerlakhelyüket. Előbb Matkulcsikné szabadtul a hortobágyi kényszertáborból, ahonnan gyermekét nevelő sógorához költözött, Jászfákóalmára.³² Miklós élete végéig hálás volt nagybátyjának ezért a jótettért, mert állítása szerint e nélkül a segítség nélkül nem élte volna túl ezeket az éveket. Miután véget ért a hortobágyi deportálás, a rokonoktól visszkapott értékekből sikerült a családnak új életet kezdenie. Matkulcsik Mátyásék — miután Szolnokra nem térhetett vissza a család — előbb Cegléden telepedtek le, majd később Matkulcsikné nővérével közösen Budapesten vásároltak lakást. Életük végéig a kereskedelemben dolgoztak.³³

Andrásnak a szolnoki bolt államosítása után egy másik boltban ajánlottak munkát. Még választási lehetőséget is biztosítottak számára, két megyebéli település között válasszon. Ő egyiket sem ismerte, találmra döntött Jászfákóalma mellett.³⁴ Itt ismerkedett meg egy helybéli özvegyasszonnyal, akit rövidesen feleségül vett.³⁵ Itt élt 1983-ban bekövetkezett haláláig.³⁶

Mindeközben az özvegyen maradt Graczik Valéria nem folytatta tovább a textilkeereskedést, ami talán azzal is összefügghetett, hogy ő maga nem gyolcsos családból származott, de egyéb családi nehézségek is közrejátszhattak. Különböző alkalmi munkákból (mosás és egyebek) igyekezett biztosítani a család megélhetését, a kiskorú gyermekek felnevelését. Férje halálát követően bizony

nagyon sokat kellett nélkülöznie.³⁷ A tágas családi házat is el kellett hagynia. A ház elvezítésének pontos körülményei tisztázatlanok. A helyiek emlékezete szerint a legidősebb fiú, Mátyás nagy összegű kártyaadósságot halmozott fel, s mivel a váltót Polónyi kékfestő írta alá, övé lett a ház.³⁸ A családi emlékezet szerint is a kékfestőműhelyt fenntartó Polónyi család vásárolta meg tőlük a házat, akikkel egyébként valamilyen módon rokonságban is álltak. Ezt követően Graczik Valéria kiskorú gyermekeivel az utca túloldalán álló, kisebb házba költözött.³⁹

Összegzésként elmondható, hogy az Árvából ide érkező gyolcsosok első generációja a 19. század utolsó évtizedeiben kétlaki életet élt, a család néhány férfitagja kezelte a magyarországi lerakatokat, raktárakat, üzleteket, vásárolt az otthonról beszerzett, gyolccsal és az abból készült textilfeleségekkel, miközben családja, felesége és a kisebb gyerekek otthon, Árva megyében éltek, és onnan segítették a családfő üzleti tevékenységét. A 19–20. század fordulóján a második generáció még kétlakiként indult, erre utal, hogy a legidősebb gyerekek még Árvában születtek. Ám a 20. század első évtizede során megváltozott a helyzet, megtörtént a család egyesítés. A feleség az addig megszületett gyerekekkel együtt a családfő után költözött. Társadalmi kapcsolataikat ebben az időben erősen befolyásolta származásuk, identitásuk, elsősorban a térség szláv nyelvű lakosságával (szlovákok, ruszinok) ápoltak baráti kapcsolatokat. A második generáció tagjai között voltak, akik jól beszéltek magyarul, de voltak, akik törték a nyelvet. Ez az idegen akcentus jellemezte pl. Matkulcsik Mátyás második felesége, Graczik Valéria beszédét. „*Nem beszélt jól magyarul, törte a magyart*”, emlékeznek rá vissza a putnokiak, de a családtagok is. Az egyik uno-

³² Molnárné Matkulcsik Erzsébet adatközlése.

³³ Dezsélán Judit és Molnárné Matkulcsik Erzsébet és Matkulcsikné dr. Marton Mária adatközlése.

³⁴ Molnárné Matkulcsik Erzsébet adatközlése.

³⁵ Matkulcsik András 1953. október 10-én kötött házasságot Fodor Erzsébettel, Fehér András özvegyével a jászladányi római katolikus templomban. (Lásd a putnoki plébániahivatal anyakönyvében Matkulcsik Andrásnak 1906. november 28-i születési anyakönyvi bejegyzésének megjegyzés rovatában olvasható bejegyzést.)

³⁶ Molnárné Matkulcsik Erzsébet adatközlése.

³⁷ Dezsélán Judit adatközlése.

³⁸ Cserhalmi Margit és Gerőcs Gyuláné Pálvölgyi Valéria adatközlése.

³⁹ Tóth Gyula Béla adatközlése.

ka a családi legendáriumból arra is élénken emlékszik, hogy 1945-ben Gracik nagymama — mivel szót tudott érteni velük — hogyan utasította helyre a fiatal nőekkel tiszteletlenül viselkedő orosz katonákat.⁴⁰ A harmadik generáció tagjai már többségében Magyarországon születtek, de mindenképpen itt nőttek fel. Időközben bekövetkezett a trianoni hátramegosztás, ami nem kedvezett az otthon maradtakkal való kapcsolattartásnak. A harmadik generáció tagjai már semmiben nem különböztek a szomszédoktól, a térség lakosságától, nyelvükben is magyarrá váltak, bár voltak közöttük, akik jól beszéltek szlovákul. Ilyen volt például a Jászságban élő Matkulcsik András, aki lányával 1968 után járt az akkori Csehszlovákiában, s vásárlás közben leánya meglepetten tapasztalta, hogy édesapja folyékonyan beszél szlovákul a bolti eladókkal.⁴¹ Napjainkra a gyolcsosok leszármazottai beolvadtak a helyi lakosságba, magyarrá lettek, csupán emlékezetükben él elődeik, nagyapáik, dédapáik származása. Családnevüket is magyar betűkkel írják, kivéve Miklóst, a legidősebb unokát és családját. Dr. Matkulcsik Miklós (1943–2011) salgótarjáni fogorvosként lágyjel nélküli c-vel írta.⁴² Büszkéek gyolcsos elődeikre. Őriz a család egy családfát a Matkulcsik család szlovákiai ágáról, bár az ott élő rokonokkal legtöbbjüknek nincs kapcsolata, egyedül Miklós gyermekei kísérelték meg interneten keresztül felvenni velük a kapcsolatot.⁴³ A magyarországi ág 2004 óta évente egyszer családi találkozót szervez, melyen harmincan–hatvanan szoktak összegyűlni.

EPILÓGUS

A Sznagyik család leszármazottja, Kail Katalin élete végéig jó kapcsolatok ápolta a putnoki Gömöri Múzeummal. Tette ezt részben egykori putnoki diákként, hiszen a Gróf Serényi Béla Állami Polgári Leányiskolában tanult, nevét megtaláljuk az 1935/36-os tanévben végzett növendékek sorában, 22-es sorszámmal, Kailin Katalinként (NAGY 1991, 260). Férje, dr. Faggyas István kíséretében rendszeres látogatója volt a Múzeum rendezvényeinek. De nemcsak látogatták a Múzeumot, hanem számos darabbal gazdagították is annak gyűjteményét. A textilgyűjtemény féltve őrzött darabjai közé tartoznak az édesanyja, Kailin Győzőné Sznagyik Mária, valamint az ő saját staffirungjának darabjai. Édesanyja 1918. augusztus 24-én ment férjhez Miskolcon (F. KAIL 1978, 42). Staffirungját szülőfalujában, Vavrecskán készítették. A Múzeumnak ajándékozott darabok között vannak damaszt abroszok és szalvéták, párnahuzatok, hálóréklik, női alsóruházati darabok (bugyogók, pendelyek). A Matkulcsik családban nem maradtak meg, de hasonló textíliák lehettek ott is. Molnárné Matkulcsik Erzsébet ma is emlékszik édesapja MA monogrammal hímzett hálóingjeire, lepedőire. Faggyasné által a Múzeumnak ajándékozott textilfélesek legértékesebb darabja az a díszes selyemdamaszt törölköző, melybe beleszőtték Ferenc József arcképét és a magyar korona ábrázolását. Ez utóbbi darab egyúttal a készítő és készíttető identitására is kitűnően rávilágít. A törölközőbe beleszőtt korona motívum egyértelmű utalás arra, hogy az egykori tulajdonos a magyar szent korona fennhatósága alá tartozónak érzi magát. A tárgy kitűnően példázza azt is, hogy mekkora tiszteletnek örvend ebben a korban Ferenc József osztrák császár és magyar király, s tovább bővíti az e kultuskörbe tartozó, ún. „*ferencjóska*”-s tárgyak körét.

⁴⁰ Cserhalmi Margit, Dezsélan Judit és Tóth Gyula Béla adatközlése.

⁴¹ Molnárné Matkulcsik Erzsébet adatközlése.

⁴² Molnárné Matkulcsik Erzsébet és Matkulcsikné dr. Marton Mária adatközlése.

⁴³ Matkulcsikné dr. Marton Mária adatközlése.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Köszönettel tartozom Homola Krisztina, Kulcsár Géza, Szentesi Edina és Szujó Péter kollégáimnak a rajzért, a tárgyfotókért és a szkennelési munkálatokért, valamint a Matkulcsik család tagjainak a rendelkezésre bocsátott archív fotókért.

IRODALOM

BODNÁR Mónika

1996 Etnikai és vallási viszonyok Putnokon a 19-20. században. In: KATINA J.–VIGA Gy. (szerk.): *Az interetnikus kapcsolatok kutatásának újabb eredményei. Az 1995-ben megrendezett konferencia anyaga.* Miskolc. 369–374.

DANKÓ Imre

1979 Vándorlás és árucseré. (Vázlat és irodalmi tájékozódás a Kárpát-medencei árucseré és migráció kapcsolatának kérdéséhez) — Skizze und Literaturinformation zur Frage der Verbindung zwischen dem Warenaustausch und der Migration im Karpatenbecken. *A Debreceni Déri Múzeum Évkönyve (Annales Musei Debreceniensis de Friderico Déri nominati)* LIX. (1978) 251–289.

FAGGYAS István

1992 *Fejezetek Putnok múltjából.* Gömör Néprajza XXXII. Debrecen.

FILOVÁ, Božena–MAJRTAN, Ján (red.)

1975 *Slovensko* 3. Lud II. Obzor, Bratislava.

GUNDA Béla

1954 Az orosz vengerec „házaló kereskedő” jelentésének néprajzi vonatkozásai. *Ethnographia* LXV. 76–87.

HORVÁTH Ildikó (szerk.)

1960 *A magyar nyelv értelmező szótára.* Második kötet. Akadémiai Kiadó, Budapest.

F. KAIL Katalin

1978 *Családtörténeti feljegyzések az árvai gyolcsosok miskolci letelepedéséről és életéről.* Istvánffy Gyula Honismereti Pályázatra be-

nyújtott pályamunka. HOM Néprajzi Adattár, Ltsz. 3745.

1982 Az árvai gyolcsosok miskolci letelepedéséről és életéről. In Balassa I.–Ujváry Z., Módy Gy. közreműködésével (szerk.): *Néprajzi tanulmányok Dankó Imre tiszteletére.* A Hajdú-Bihar Megyei Múzeumok Közlenényei 19. Debrecen. 431–440.

KUNT Ernő–SZABADFALVI József–VIGA Gyula (szerk.):

1984 *Interetnikus kapcsolatok Északkelet-Magyarországon. Az 1984 októberében megrendezett konferencia anyaga.* A miskolci Herman Ottó Múzeum Néprajzi Kiadványai XV. Miskolc.

LUKNIŠ, Michal–PRINC, Ján (red.)

1974 *Slovensko* 3. Lud I. Obzor, Bratislava.

NAGY Károly

1991 *A putnoki állami polgári fiú- és leányiskola története. 1916–1948.* Putnok.

ORTUTAY Gyula (főszerk.)

1979 *Magyar Néprajzi Lexikon.* 2. Akadémiai Kiadó, Budapest.

RÉPÁSI Imre

1989 *Ipar és kereskedelem Putnokon a XIX. század közepétől 1945-ig.* Gömör néprajza XXI. Debrecen.

SZABADFALVI József–VIGA Gyula (szerk.)

1985 *Interetnikus kapcsolatok Északkelet-Magyarországon.* II. Kiegészítő kötet. A miskolci Herman Ottó Múzeum Néprajzi Kiadványai XVI. Miskolc.

1986 *Árucseré és migráció. A Tokajban 1985. október 28–29-én megrendezett tanácskozás anyaga.* A miskolci Herman Ottó Múzeum Néprajzi Kiadványai XVIII. Miskolc.

VIGA Gyula

1990 *Árucseré és migráció Észak-Magyarországon.* Ethnica, Debrecen–Miskolc.

2007 *Gazdasági kapcsolatok hagyományos formái. A Felföld és a Magyar Alföld táji kapcsolatainak néprajza.* Studia folkloristica et ethnographica 50. Debrecen.

LINEN MERCHANTS AND THEIR DESCENDANTS IN OUR REGION**Data to the history of the settled linen merchants in Putnok and the textile collection of Gömör Museum**

Keywords: Árva (Orava), Putnok, travelling trade, linen trade, textile

The exchanging of goods by the agency of chapmen is a favourite subject of the ethnography and Gyula Viga who is honoured by this volume. This study gives more information about the ethnography of the so-called “gyolcsos tótok” (approx. linen merchants of Slovakian nation), who came from Árva County, Upper Hungary. Data partly derived from the examples of the Sznagyik family from Miskolc and the Matkulcsik family from Putnok. Compared with the history of the families many parallels can be seen. The first generation was amphibious in the last decades of the 19th century. Some men of the family looked after the depots and stores in Hungary, they brought the textile goods made of cambric from home and marketed with them. In the meanwhile, their families, wives, and children stayed at home in Árva and helped the men’s business work. In the end of the 19th century and early in the 20th century, the second generation started their life amphibious, which shows the fact that the children were born in Árva. During the first decades of the 20th century the situation changed, the union of the families happened. The wife moved to the head of the family with their children. Their social connections were much influenced their origin, and identity, and they were on friendly terms first with the population of the Slavonic (Slovaks, Rhutenians). The members of the second generation spoke Hungarian well, but sometimes spoke bad it. The majority of the third generation was born in Hungary, but they were brought up here in any case. Meanwhile the frontiers changed due to the decision of Trianon, which made the connections difficult. The members of the third generation were not different from the neighbours. The population of the region, their tongue became Hungarian entirely. By nowadays, their descendants were assimilated into Hungarians and their origin lives only in their memories.

The author shows the history of Matkulcsik family through the birth certificates of Putnok. They arrived from Vavrecka and settled in Putnok. In the second part of the study, we can read about the textile goods, which are in the collection of the Gömör Museum in Putnok. One descendant of Sznagyik family gave these textile goods away from the trousseau of Mária Sznagyik and her daughter, Katalin Kail. Among them there are damask table clothes and napkins, pillow-cases, nightdresses, women underclothes (panties, shirts), and the most valuable is a damassin towel with the portrait of Joseph Ferenc and the Hungarian crown.

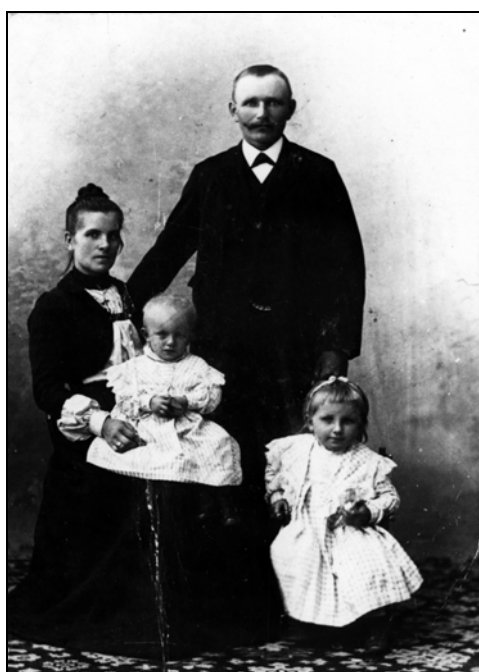
Mónika Bodnár

1. kép. id. Sznagyik István miskolci gyolcsos katonaként (HOM Néprajzi Adattár, 3745/35)
 Fig. 1. István Sznagyik Sr. as "gyolcsos" soldier of Miskolc (HOM Ethnogr. Rep., 3745/35)

2. kép. id. Sznagyik Istvánné Kovalik Paulina (HOM Néprajzi Adattár, 3745/37)
 Fig. 2. Paulina Sznagyik, Sr., née Kovalik (HOM Ethnogr. Rep., 3745/37)

3. kép. id. Sznagyik István felesége és gyermekei, Mária és József társaságában. Námesztó, 1900 (HOM Néprajzi Adattár, 3745/39)
 Fig. 3. István Sznagyik Sr. with his children (Mária and József) and wife., Námesztó, 1900 (HOM Ethnogr. Rep., 3745/39)

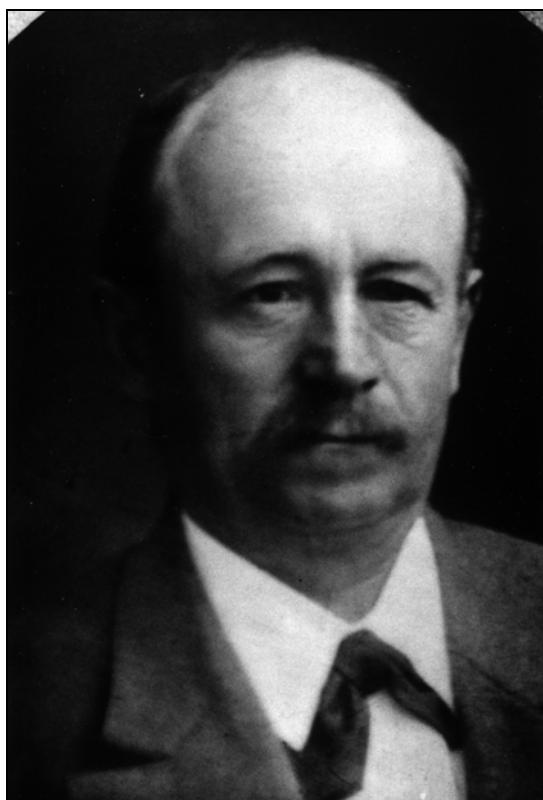
4. kép. Sznagyik József (HOM Néprajzi Adattár, 3745/43)
 Fig. 4. József Sznagyik (HOM Ethnogr. Rep., 3745/43)

5. kép. ifj. Sznagyik István
(HOM Néprajzi Adattár,
3745/44)
Fig. 5. István Sznagyik Jr.
(HOM Ethnogr. Rep., 3745/43)

6. kép. Hlinka Rudolf szendrői gyolcsos vásároló tehergépkocsija
vásároló felszereléssel (HOM Néprajzi Adattár, 3745/54)
Fig. 6. Market lorry of Rudolf Hlinka linen merchant of Szendrő,
with market garniture (HOM Ethnogr. Rep., 3745/54)

7. kép. id. Matkulcsik Mátýás putnoki gyolcsos
Fig. 7. Mátýás Matkulcsik Sr. linen merchant
of Putnok

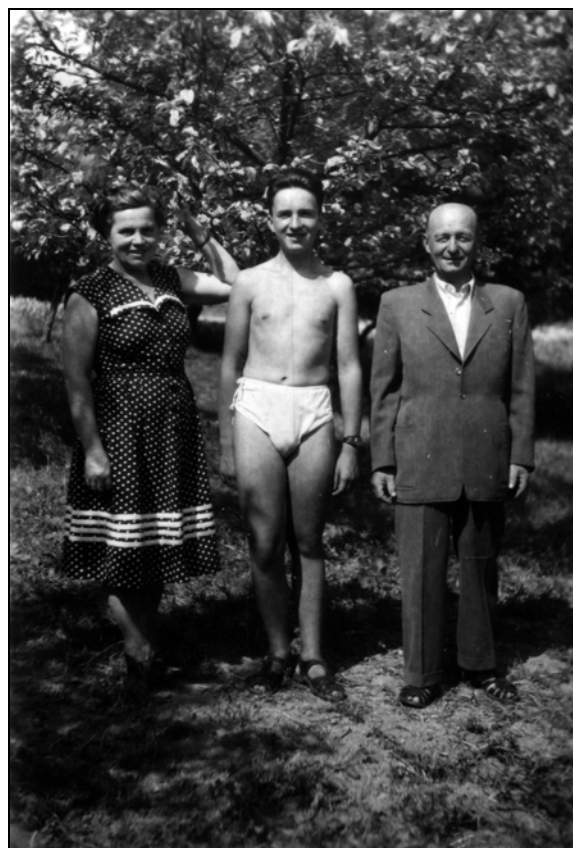

8. kép. id. Matkulcsik Mátýásné Graczik Valéria
Fig. 8. Valéria Matkulcsik Sr., née Graczik

9. kép. Matkulcsik András sógornője (ifj. Matkulcsik Mátyásné Lajos Anna), unokaöccse (Miklós) és Szabó Lipótné Lajos Ilona társaságában 1946 körül

Fig. 9. András Matkulcsik's Sister-in-law (Anna Matkulcsik Jr., née Lajos) together with her younger cousin (Miklós) and Ilona Szabó née Lajos round 1946

10. kép. ifj. Matkulcsik Mátyás és családja 1960 körül
Fig. 10. Mátyás Matkulcsik Jr. and his family round 1960

11. kép. Matkulcsik családi sírkert a putnoki temetőben
Fig. 11. Graveyard of Matkulcsik family in the cemetery of Putnok

12. kép. Matkulcsik családi találkozó Bogácson 2004 nyarán
Fig. 12. The Matkulcsik family meeting in Bogács, in the summer of 2004

TÁRGYLEÍRÁS

Az alábbiakban Dr. Faggyas Istvánné Kail Katalin által a putnoki Gömöri Múzeum részére ajándékozott tárgyak részletes leírását közlöm. A felsorolás betűjeleinek feloldása a következő:

a) — a tárgy megnevezése (népnyelvi megnevezése) és leírása, b) — leltári száma (az első számok a leltározás éveire utalnak), c) — mérete, d) — készítés helye, származás helye és ideje, e) — használat helye és ideje, f) — a tárggyal és használatával kapcsolatos megjegyzések, g) — állapota, h) — gyarándási napló száma, i) — eladó, ajándékozó neve, j) gyűjtő neve, gyűjtés ideje

1–2. a) **Abrosz** — Szegfű mintás fehér damasztból varrva, KK monogrammal; b) 97.10.1. és 97.10.2.; c) 148 x 140 cm; d) ?; e) Ózd, 1940–1990 között; f) Az ajándékozó stafírungjából, aki Árva megyéből Miskolcra települt gyolcsos családból származott, s aki 1940-ben ment férjhez Ózdra; g) ép; h) 17/1997; i) dr. Faggyas Istvánné szül. Kail Katalin ajándéka; j) dr. Bodnár Mónika, 1997.

3–8. a) **Szalvéta** — Rózsa mintás fehér damasztból varrva, egyik sarkában KK monogrammal; b) 97.10.3–8. ; c) 61 x 61 cm; d) ?; e) Ózd, 1940–1990 között; f) Az ajándékozó stafírungjából, aki Árva megyéből Miskolcra települt gyolcsos családból származott, s aki 1940-ben ment férjhez Ózdra; g) ép; h) 17/1997; i) dr. Faggyas Istvánné szül. Kail Katalin ajándéka; j) dr. Bodnár Mónika, 1997.

9. a) **Hálóing** — Fehér gyolcsból varrott, félhosszú (kb. térd alá érő), hosszú ujjú, elől félig nyitott, négy gombbal gombolódó hálóruga, nyakánál és ujjá végén vert csipkebetéttel díszítve. A szélesség bővülését elől a közepén, mellrésznél levő, csipkebetét alatti, csupán 5 cm-re letűzött piék biztosítják. Ugyan e célból hátul, a csipkebetét alatti szélesebb, mindkét oldalon 4–4 letűzés látható, melyek 12 cm-re vannak levarrva; b) 99.9.1.1.; c) hossza: 115 cm, ujjá hossza: 52 cm; d) Vavrecska, Miskolc, 1918 előtt; e) Ózd, 1918 után; f) Az ajándékozó édesanyja, Sznagyik Mária stafírungjából. Sznagyik Mária 1918-ban ment

férjhez, szülei az Árva megyei Vavrecskából telepedtek Miskolcra, ahol gyolcskereskedéssel foglalkoztak; g) ép; h) 25/1997; i) dr. Faggyas Istvánné szül. Kail Katalin ajándéka; j) dr. Bodnár Mónika, 1997.

10. a) **Hálórékli** — Az előző hálóinghez tartozó, szintén fehér gyolcsból varrott, hosszú ujjú, elől baloldalon rejtett gombokkal gombolódó, rövid hálókabát, nyakánál, elől baloldalon és az ujjá végén az előző hálóinghez hasonló, de nem teljesen azonos vert csipkebetéttel, továbbá elől (6 x 3 sor) piézéssel díszítve. A szélesség bővülését hátul a csipkebetét alatti szélesebb, mindkét oldalon 3 letűzés biztosítja, melyek csak egy darabon, 10 cm-re vannak levarrva; b) 99.9.1.2.; c) hossza: 66 cm, ujjá hossza: 56 cm; d) Vavrecska, Miskolc, 1918 előtt; e) Ózd, 1918 után; f) Az ajándékozó édesanyja, Sznagyik Mária stafírunkjából. Sznagyik Mária 1918-ban ment férjhez, szülei az Árva megyei Vavrecskából telepedtek Miskolcra, ahol gyolcskereskedéssel foglalkoztak; g) ép; h) 25/1997; i) dr. Faggyas Istvánné szül. Kail Katalin ajándéka; j) dr. Bodnár Mónika, 1997.

11. a) **Hálórékli** — Fehér gyolcsból varrott, hosszú ujjú, elől négy gombos, oldalt szélességében kissé kitoldott, rövid hálókabát, nyakánál, mell részénél és ujjá végén *slingolással* (lyukhímzéssel), vagdalásos hímzéssel és letűzéssel (*piézéssel*) díszítve. A szélesség bővülését elől a gombolás két oldalán levő két-két sor (2 x 4) piézés biztosítja (a piék, vagyis a letűzés csak félig futnak). Ugyanezt hátul a nyakától közepén lefutó szélesebb letűzés biztosítja, mely szintén csak egy darabon, 15 cm-re fut le; b) 99.9.2.; c) hossza: 68 cm, ujjá hossza: 56 cm; d) Vavrecska, Miskolc, 1918 előtt; e) Ózd, 1918 után; f) Az ajándékozó édesanyja, Sznagyik Mária stafírunkjából. Sznagyik Mária 1918-ban ment férjhez, szülei az Árva megyei Vavrecskából telepedtek Miskolcra, ahol gyolcskereskedéssel foglalkoztak; g) ép; h) 25/1997; i) dr. Faggyas Istvánné szül. Kail Katalin ajándéka; j) dr. Bodnár Mónika, 1997

12. a) **Hálórékli** — Fehér gyolcsból varrott, hosszú ujjú, elől négy gombos, oldalt szélességében kitoldott rövid hálókabát, nyakánál, ujjai végén, elől a gombolásnál és alul is cakkos hímzéssel körbeszegve, minden cakkba egy-egy pötty hímezve, elől, baloldalon, alul SM monogrammal; b) 99.9.3.; c) hossza: 73 cm, ujjá hossza: 56 cm; d) Vavrecska, Miskolc, 1918 előtt; e) Ózd, 1918 után; f) Az ajándékozó édesanyja, Sznagyik Mária stafírunkjából. Sznagyik Mária 1918-ban ment férjhez, szülei az Árva megyei

Vavrecskából telepedtek Miskolcra, ahol gyolcskereskedéssel foglalkoztak; g) viseletes, kissé foltos; h) 25/1997; i) dr. Faggyas Istvánné szül. Kail Katalin ajándéka; j) dr. Bodnár Mónika, 1997

13. a) **Hálórékli** — Fehér gyolcsból varrott, háromnegyedes ujjú, elől négy gombos, oldalt szélességében kitoldott, háta közepén felül, a nyak részénél hólozással bővített, rövid hálókabát, nyakánál, mellrészénél és ujjá végén slingolással (lyukas hímzéssel), és letúzással (piézéssel) díszítve. Elől a rékli bővülését a csak felső részen letúzótt piék biztosítják; b) 99.9.4.; c) hossza: 67 cm, ujjá hossza: 41 cm; d) Vavrecska, Miskolc, 1918 előtt; e) Ózd, 1918 után; f) Az ajándékozó édesanyja, Sznagyik Mária staffirungjából. Sznagyik Mária 1918-ban ment férjhez, szülei az Árva megyei Vavrecskából telepedtek Miskolcra, ahol gyolcskereskedéssel foglalkoztak; g) helyenként foltos; h) 25/1997; i) dr. Faggyas Istvánné szül. Kail Katalin ajándéka; j) dr. Bodnár Mónika, 1997.

14. a) **Bugyogó** — Fehér gyolcsból varrott, térd alá érő, hátul megkötős női alsónemű. Elől a hason kis részen összevarrva, hátul teljesen nyitott, a felső sarkaknál hozzávarrott baba pertlivel kötődik. Lába szárának alja hármassal díszített, mindkét lába szárát alul, elől, sarkos elrendezésű, két virágcsoportot ábrázoló lyukas hímzés díszíti; b) 99.9.5.; c) hossza: 68 cm, szélessége: 81 cm + megkötő; d) Vavrecska, Miskolc, 1918 előtt; e) Ózd, 1918 után; f) Az ajándékozó édesanyja, Sznagyik Mária staffirungjából. Sznagyik Mária 1918-ban ment férjhez, szülei az Árva megyei Vavrecskából telepedtek Miskolcra, ahol gyolcskereskedéssel foglalkoztak; g) viseletes, kopott, kissé foltos; h) 25/1997; i) dr. Faggyas Istvánné szül. Kail Katalin ajándéka; j) dr. Bodnár Mónika, 1997.

15. a) **Bugyogó** — Fehér gyolcsból varrott, térd alá érő, hátul megkötős női alsónemű. Elől a hason kis részen összevarrva, hátul teljesen nyitott, a felső sarkaknál hozzávarrott baba pertlivel kötődik. Lába szárának alja hármassal díszített, mindkét lába szárát alul, elől, virág motívumos lyukas hímzés díszíti; b) 99.9.6.; c) hossza: 69 cm, szélessége: 81 cm + megkötő; d) Vavrecska, Miskolc, 1918 előtt; e) Ózd, 1918 után; f) Az ajándékozó édesanyja, Sznagyik Mária staffirungjából. Sznagyik Mária 1918-ban ment férjhez, szülei az Árva megyei Vavrecskából telepedtek Miskolcra, ahol gyolcskereskedéssel foglalkoztak.; g) ép; h) 25/1997; i) dr. Faggyas Istvánné szül. Kail Katalin ajándéka; j) dr. Bodnár Mónika, 1997.

16. a) **Pendely** — Fehér gyolcsból varrott, lefelé bővülő szabású, alsó részén még kitoldott, vállpántján gombos, térd alá érő női alsóruha. Kerekített szabású nyakánál és a karöltőnél hármaskakozással díszített, a mellrész felett, elöl, középen apró, pöttyökből kialakított virágokkal körbevéve SM monogram, melyből jobbra és balra is egy-egy lapos hímzésű viráginda nő ki, alatta és felette lyukhímzés, a virágindát mindkét oldalon egy-egy, a középsővel megegyező hímzett kör töri meg; b) 99.9.7.; c) hossza: 116 cm; d) Vavrecska, Miskolc, 1918 előtt; e) Ózd, 1918 után; f) Az ajándékozó édesanyja, Sznagyik Mária staffirungjából. Sznagyik Mária 1918-ban ment férjhez, szülei az Árva megyei Vavrecskából telepedtek Miskolcra, ahol gyolcskereskedéssel foglalkoztak. Randli Mihályné Csanalosi Julianna hagyatékából; g) helyenként foltos; h) 25/1997; i) dr. Faggyas Istvánné szül. Kail Katalin ajándéka; j) dr. Bodnár Mónika, 1997.

17. a) **Pendely** — Fehér gyolcsból varrott, lefelé bővülő szabású, alsó részén még kitoldott, vállpántján gombos, térd alá érő női alsóruha ívesen V kivágású nyakrésszel. Nyakánál és a karöltőnél hármaskakozással díszített, a nyakrész alatt, a mellrész felett apró fehér virág motívumos, indás díszítés lapos hímzéssel kivarrva, alatta középen SM monogram. Randli Mihályné Csanalosi Julianna hagyatékából; b) 99.9.8.; c) hossza: 117 cm; d) Vavrecska, Miskolc, 1918 előtt; e) Ózd, 1918 után; f) Az ajándékozó édesanyja, Sznagyik Mária staffirungjából. Sznagyik Mária 1918-ban ment férjhez, szülei az Árva megyei Vavrecskából telepedtek Miskolcra, ahol gyolcskereskedéssel foglalkoztak; g) a hajtás vonalán kissé be-

sárgult, egyébként ép; h) 25/1997; i) dr. Faggyas Istvánné szül. Kail Katalin ajándéka; j) dr. Bodnár Mónika, 1997.

18. a) **Pendely** — Fehér gyolcsból varrott, lefelé bővülő szabású, alsó részén még kitoldott, vállpántján gombos, térd alá érő női alsóruha elől V kivágású nyakrésszel. Nyakánál és a karöltőnél apró, hármas cakkozással díszített, a mellrész felett, elől, közepén virágkosár formájú lyukhímzéses motívum, alatta

SM monogram. Randli Mihályné Csanalosi Julianna hagyatékából; b) 99.9.9.; c) hossza: 120 cm; d) Vavrecska, Miskolc, 1918 előtt; e) Ózd, 1918 után; f) Az ajándékozó édesanyja, Sznagyik Mária staffirungjából. Sznagyik Mária 1918-ban ment férjhez, szülei az Árva megyei Vavrecskából telepedtek Miskolcra, ahol gyolcskereskedéssel foglalkoztak; g) ép; h) 25/1997; i) dr. Faggyas Istvánné szül. Kail Katalin ajándéka; j) dr. Bodnár Mónika, 1997.

19. a) **Pendely** — Fehér gyolcsból varrott, lefelé bővülő szabású, alsó részén még kitoldott, vállpántján gombos, térd alá érő női alsóruha leegyenésített kivágású nyakrésszel. Nyakánál és a karöltőnél apró hármas cakkozással díszített, a mellrész felett, elől, középen SM monogram, fölötte lyukhímzéssel és lapos öltéssel kivarrott pillangó motívum, melyet alulról viráginda ölel körbe. Randli Mihályné Csanalosi Julianna hagyatékából; b) 99.9.10.; c) hossza: 120 cm; d) Vavrecska, Miskolc, 1918 előtt; e) Ózd, 1918 után; f) Az ajándékozó édesanyja, Sznagyik Mária staffirungjából. Sznagyik Mária 1918-ban ment férjhez, szülei az Árva megyei Vavrecskából telepedtek Miskolcra, ahol gyolcskereskedéssel foglalkoztak; g) ép; h) 25/1997; i) dr. Faggyas Istvánné szül. Kail Katalin ajándéka; j) dr. Bodnár Mónika, 1997.

20. a) **Párnahuzat** — Fehér gyolcsból varrva, alsó szélén öt kötött gombbal, három szélén körbe fehér lyukhímzéssel varrott díszítés, a közepétől feljebb fehérrel hímzett SM monogram; b) 2001.4.1.; c) 95 x 70 cm; d) Vavrecska (Árva megye), 1918 előtt; e) Ózd, 1918 után; f) Az ajándékozó édesanyja, Sznagyik Mária staffirungjából. Sznagyik Mária 1918-ban ment férjhez, szülei az Árva megyei Vavrecskából telepedtek Miskolcra, ahol gyolcskereskedéssel foglalkoztak; g) kissé besárgult, egyébként ép; h) 25/2000; i) dr. Faggyas Istvánné szül. Kail Katalin ajándéka; j) dr. Bodnár Mónika, 2000.

21. a) **Kispárnahuzat (Kapric)** — Fehér gyolcsból varrva, a fenti nagypárnával egy garnitúrába tartozik. Hátul alul három gombbal gombolódik. Szinte az egész párnafelületet betöltő fehér lyukhímzéssel hímzett, középen fehérrel hímzett SM monogram; b) 2001.4.2.; c) 44 x 38 cm; d) Vavrecska (Árva megye), 1918 előtt; e) Ózd, 1918 után; f) Az ajándékozó édesanyja, Sznagyik Mária staffirungjából. Sznagyik Mária

1918-ban ment férjhez, szülei az Árva megyei Vavrecskából telepedtek Miskolcra, ahol gyolcskereskedéssel foglalkoztak; g) besárgult, egyébként ép; h) 25/2000; i) dr. Faggyas Istvánné szül. Kail Katalin ajándéka; j) dr. Bodnár Mónika, 2000.

22. a) **Párnahuzat** — Fehér gyolcsból varrva, alsó szélén öt gombbal, három szélén körbe 3,5 cm széles horgolt csipke díszítés, felül közepén fehérrel hímzett SM monogram, b) 2001.4.3.; c) 107 x 76 cm; d) Vavrecska (Árva megye), 1918 előtt; e) Ózd, 1918 után; f) Az ajándékozó édesanyja, Sznagyik Mária stafirungjából. Sznagyik Mária 1918-ban ment férjhez, szülei az Árva megyei Vavrecskából telepedtek Miskolcra, ahol gyolcskereskedéssel foglalkoztak; g) a monogram felett szakadt, foltos; h) 25/2000; i) dr. Faggyas Istvánné szül. Kail Katalin ajándéka; j) dr. Bodnár Mónika, 2000.

23–24. a) **Kispárnahuzat** (*Kapric*) — Fehér gyolcsból varrva, a fenti nagypárnával egy garnitúrába tartozik. Három szélén körbe horgolt csipkedíszítés, felül közepén fehérrel hímzett SM monogram; b) 2001.4.4. és 2001.4.5.; c) 56 x 44 cm; d) Vavrecska (Árva megye), 1918 előtt; e) Ózd, 1918 után; f) Az ajándékozó édesanyja, Sznagyik Mária stafirungjából. Sznagyik Mária 1918-ban ment férjhez, szülei az Árva megyei Vavrecskából telepedtek Miskolcra, ahol gyolcskereskedéssel foglalkoztak; g) foltos, szakadt; h) 25/2000; i) dr. Faggyas Istvánné szül. Kail Katalin ajándéka; j) dr. Bodnár Mónika, 2000.

25. a) **Párnahuzat** — Fehér gyolcsból varrva, alsó szélén nyolc gombbal, három szélén körbe fehér cikkcakk hímzéssel díszítve, minden ötös cikkcakk indásan egy csokrot formáz, közepén egy hímzett pöttyel.

Felső felének a közepén fehérrel hímzett SM monogram; b) 2001.4.6.; c) 105 x 82 cm; d) Vavrecska (Árva megye), 1918 előtt; e) Ózd, 1918 után; f) Az ajándékozó édesanyja, Sznagyik Mária stafírunkjából. Sznagyik Mária 1918-ban ment férjhez, szülei az Árva megyei Vavrecskából telepedtek Miskolcra, ahol gyolcskereskedéssel foglalkoztak; g) szakadt, foltos; h) 25/2000; i) dr. Faggyas Istvánné szül. Kail Katalin ajándéka; j) dr. Bodnár Mónika, 2000.

26–28. a) **Párnahuzat** — Felhős, nagy pöttyös mintázatú fehér damasztból varrva, három szélén körbe egymástól jól elkülönülő, hármascakkos levelekkel díszítve, a felső két sarokban ötcakkos levelek vannak. Felső felén, közepén fehérrel hímzett SM monogram; b) 2001.4.7; 2001.4.8. és 2001.4.9.; c) 101 x 71 cm; d) Vavrecska (Árva megye), 1918 előtt; e) Ózd, 1918 után; f) Az ajándékozó édesanyja, Sznagyik Mária stafírunkjából. Sznagyik Mária 1918-ban ment férjhez, szülei az Árva megyei Vavrecskából telepedtek Miskolcra, ahol gyolcskereskedéssel foglalkoztak; g) kopott, szakadt, foltozott; h) 25/2000; i) dr. Faggyas Istvánné szül. Kail Katalin ajándéka; j) dr. Bodnár Mónika, 2000.

29. a) **Kispárnahuzat (Kapric)** — Apró pöttyös, fehér damasztból varrva, hátul közepén három gombbal gombolódik. Körbe mind a négy szélén fehér, egymástól jól elkülönülő, hármascakkos levelekkel díszítve, a sarkokon ötcakkos levelek vannak. Felső felében fehérrel hímzett SM monogram látható; b) 2001.4.10.; c) 52 x 49 cm; d) Vavrecska (Árva megye), 1918 előtt; e) Ózd, 1918 után; f) Az ajándékozó édesanyja, Sznagyik Mária stafírunkjából. Sznagyik Mária 1918-ban ment férjhez, szülei az Árva megyei Vavrecskából telepedtek Miskolcra, ahol gyolcskereskedéssel foglalkoztak; g) ép, a hajtásnál foltos; h) 25/2000; i) dr. Faggyas Istvánné szül. Kail Katalin ajándéka; j) dr. Bodnár Mónika, 2000.

30. a) **Törölköző** — Fehér színű, egy szél selyemdamasztból varrott, két hosszanti végén aszúrozással beszegett darab. A damaszt mintázata: két szélén levélindás keret, kb. 10 cm-enként megtörve egy-egy ágyúkereszt mintával. A törölköző négy sarkában ugyanez a kereszt látható, csak nagyobb kivitelben, közöttük a törölköző alsó és felső szélén is a magyar korona, tetején a megdőlt kereszttel. Egy következő, az előzőnél díszesebb, leveles-indás keretben figurális díszítés látható, a keret három oldalról öleli körbe a figurális motívumot. Alul mindkét oldalon a már ismert ágyúkeresztből nő ki az inda. A belső, figurális motívumok leírása: a törölköző jobb felső részén Ferenc József mellképe, bal alsó részén egy katona, aki jobb kezével a sapkáját magasba emeli, míg bal kezében egy zászlót tart leeresztve. A katona talpa alatt, a törölköző alsó harmadában fehér, lapos hímzéssel kivarrott SM monogram látható; b) 2002.7.1.; c) 115 x 52,5 cm; d) Vavrecska (Árva megye), Miskolc; e) Ózd, 1918 után; f) Az ajándékozó édesanyja, Sznagyik Mária staffirungjából. Sznagyik Mária 1918-ban ment férjhez, szülei az Árva megyei Vavrecskából telepettek Miskolcra, ahol gyolcskereskedéssel foglalkoztak; g) ép; h) 76/1991; i) dr. Faggyas Istvánné szül. Kail Katalin ajándéka; j) dr. Bodnár Mónika, 1991.

